

РАЕВ АБДИМУРАТ АБДИКАДРОВИЧ
Жетісу облысы Панфилов ауданы Жаркент қаласы
«Жаркент көпсалалы колледжі» ШЖҚ КММ
Алғашқы әскери және технологиялық дайындық пәні мұғалімі

АЛҒАШҚЫ ӘСКЕРИ және ТЕХНОЛОГИЯЛЫҚ
ДАЙЫНДЫҚ ПӘНІНДЕ ЖАҢА
ТЕХНОЛОГИЯЛЫҚ ӘДІСТЕРДІ ҚОЛДАНУ ЖОЛДАРЫ

Оқыту процесі – екіжақты процесс, оның бір жағында оқытушы, ал екінші жағында студент бар. Сонда бұл процесс оқу бағдарламасына, әдістемелік нұсқаулар мен жарлықтарға және тағы басқаларға сүйене-тін басқарушы бөлік-оқытушыдан және басқарылатын бөлік- студенттен тұрады. Қазір мұның бірін объект,екіншісін субъект деп те айтып жүрміз. Оқытудың осы екі бөлігінің арасында тығыз екіжақты байланыс орнатылғанда ғана процесс өнімді нәтиже бермек.

Оқытудағы тура байланыс деп, жаңа материалды түсіндіру, тәрбиелік әсер ету, әдістемелік нұсқаулар беру /қайталаңыз,жазып алыңыз,назар аударыңыз т.с.с/ түсініледі. Мұнда студент мұғалімнің ықпал етуімен және өзінің ізденіп жұмыс істеуі арқылы жаңа білім мен білікті, дағдыны игереді.

Студентті оқытудың жаңа да тиімді тәсілдерін игеріп,оны қолдана білуі үшін студенттердің өтілген материалды меңгеру нәтижесі туралы кері байланыс сигналдары түсуі қажет. Студенттің ауызша жауабы, бақылау жұмысын не практикалық тапсырма-ларды орындауы және т.басқалар кері байланыстың мысалдары болып табылады.

Сабақ үстінде студенттің жаңа ұғымды меңгеруін ауызша айтқызу арқылы тексеріп, бақылау сабақтың көп уақытын алатындығы анық нәрсе.Студентпен кері байланысты көбінесе осы әдіске құру олардың аз ғана бөлігін белсенді оқу процесіне тартып, ал қалған көпшілік бөлігінің оқу материалын үйренуіне ықпал етудің барынша азаюына, сөйтіп олардың білім алуға қызығушылығының төмендеуіне әсер етіп жүрген жағдайлар.

Осы және бұдан басқа да толып жатқан психо-педагогикалық себептерге байланыс-ты мұғалімге оқушы білімін, білігін анықтауда жаңа технологиялық әдістерді қолдану қазіргі уақыт талабына айналып отыр.

Жаңа технологиялық әдістер, ол сол кезеңде өмірге енген техникалық құралдар мен жабдықтарды, түрлі көрнекіліктерді пайдалануға негізделген тәсілдер жиынтығы.

Қазіргі уақытта оқушылар білімінің бірыңғай стандарттарға сәйкес болуы талабына жету, оқытудың педагогикалық тың әдістерінсіз жүзеге асуы екіталай.

Бұл ретте шетелдік және ресейлік айтулы педагогтардың еңбектері мен тәжірибелерін өзіміздің ұлттық ұстанымдарымызға сай келетіндей түрде саралап пайдаланғанымыз жөн.

Сонымен соңғы кездегі технологиялық әдістерге: электрондық оқулықтарды пайдалану, қашықтан басқарылатын дистанциялық оқыту жүйесін енгізу, оқушылардың білім-дерінің сапасын бірыңғай ұлттық тест тапсырмалары бойынша тексеру, оқытудың соңғы үлгідегі аудио-видео техникалары мен құралдарын қолдану т.с.с. жатады.

Осы айтылғандарды негізге ала отырып Алғашқы әскери дайындық пәнін оқытуда уақыт талабына сай жаңа педагогикалық әдістерді дер кезінде қолдануға тырысамын. Соның бір дәлелі ретіндегі жұмысым, ол АӘЖТД пәні бойынша соңғы техникалық құралдар және жабдықта-армен қамтамасыз етілген оқу кабинетін жасақтауым.

Оқу кабинетіндегі басқару пульті арқылы терезе перделері және оған үйлестірілген экран сабақтың кезкелген сәтінде қажетіне қарай жоғары көтеріліп немесе төмен түсіріл-еді, осы пульттен техникалық құралдар: кинопроектор мен диапроектор не кодоскоп, магнитофон, компьютер, электр дыбыс ойнатқыштар іске қосылады. Міне осындай жақсы жабдықталған пәндік оқу кабинеті менің түрлі дидактикалық материалдар мен тәсілдерді кеңінен пайдалануыма өріс ашуда.

Қазір көптеген пәндер бойынша электрондық оқулықтар баршылық. Алайда әзір АӘЖТД пәнінен осындай оқулық болмай тұр. Соның орнын толтыру мақсатында мен арнайы компьютерлік бағдарлама әзірлеумен айналысу үстіндемін.

Компьютерлік бағдарлама, ол дидактикалық материалдардың машиналық нұсқаға айналдырылған түрі. Оның жазба нұсқалардан бірнеше артықшылықтары бар. Олардың ең бастылары:

- дидактикалық материалдардың көрнекі түрде безендіріліп көрінуі, жеткізілуі, бір сөзбен оның тартымдылығы;
- материалдың экранда жеке блок (сұрақ, сурет, жауап, схема, т.с.с) түрінде беріліп, жауап берушінің ойын бір ғана мәселенің жауабын іздеуге шоғыр-ландыру мүмкіндігіне ие болуы;
- машиналық нұсқамен жаттығу кезеңінде жауапты бірнеше рет (бағдарламада белгіленуіне сәйкес) қайталауына және қажет жағдайда тиісті материалды еске түсіруіне болатындығы;
- компьютердің жауап берушінің жауабын бірден бағалауға және оларды заматында қағазға басып шығарып беруге немесе оларды қажет уақытқа дейін машина жадында сақтауға, көрсетілген көлемде көбейтіп беруге, қажетті тестілерді не басқа материалдарды дискетаға көшіріп жазып, басқа компьютерде пайдалануға және т.басқа да мүмкіндіктер беретіндігі.

Тестік дидактикалық материалдардың машиналық нұсқасын жасау үшін оның бағдарламасын құру қажет болады. Тест құруды мынадай кезендерге бөлген дұрыс:

1. *Тестік сынақтың бағдарламасын әзірлеу;*
2. *Тестердің жоспарын жасау;*
3. *Тестік сұрақтар мазмұнын, аясын нақтылау.*

Мұнда тест бағдарламасы оның алға қойған мақсатына тәуелді. Егер ол бір тақырып-ты не оның жекелеген бөлігін қамтитын болса, онда тест соған сәйкес шағын сұрақтардан тұрады да, тақырыптың қамтылу деңгейі 80% -дан кем болмауы керек. Ал тест материалы үлкен бір тарау бойынша оқушылардың білімі мен білігінің деңгейін анықтауға арналса, онда тест сұрақтары тараудың негізгі тақырыптарындағы басты ұғымдарды, олардың ара-сындағы байланыстар, ұқсастықтар немесе керісінше карама-қайшылықтарды оқушылар соларға тән қасиеттер, белгілер арқылы ажыратуға мүмкіндік беретіндей етіп құрастыр-ылғаны дұрыс. Тестің машиналық нұсқасын құруда мектептегі информатика пәні мұғалі-мінің көмегіне сүйенген жөн. Тесті конструкциялаудың келесі кезеңі – жоспар жасау.

Тестік дидактикалық материалдарды пайдалану арқылы мұғалім мынадай нәтижелерге жетуді межелейді:

- Студенттердің өтілген тақырыпты қалай меңгергендігін анықтау;
- Олардың тақырыптың қай бөліктеріне қиналатындықтарын білу;
- Студенттердің оқып үйренуге, оларды өздігінше ойланып, іздену қабілетін оятуға талпындыру;
- Студенттердің іскерлігін арттырып, дүниені тануға ұқыптылығын дамыту;
- Тесті құрастыру ауыр болғанмен, оқушы білімін тексерудің тездігі арқасында мұғалім еңбегін жеңілдету.

Міне осы мақсаттарды және тест жоспарын негізге ала отырып тестің тақырыбына орай сұрақтарды құрастырады, олардың нақты санын анықтайды. Мұнда тестке ұсынылған сұрақ, тұжырымның мағынасы екіұшты болмай сыналұшылардың әрқайсысына түсінікті болуы керек.

Тест қорытындысын 1-2 – курс бойынша жеке – жеке арнайы дәптерге тіркеп отырған дұрыс. Сол бойынша қай студенттің қай тақырыпты қалай үлгіруін есепке алып, оларға көмектесудің не оны жетілдірудің жолдары қарастырылады.

Ақпараттану ғылымы өмірден оза дамып бара жатқан осы уақытта сабақ процесін жүргізуде, оның ең негізгі кезеңі – оқушының білім деңгейін анықтауда жаңа технология-лық құрал – компьютерді пайдаланудың орны ерекше.

Студенттердің білімін бағалаудың нақтылығын (объективтілігін), тұтастығын және тездігін (оперативтілігін) қамтамасыз ету үшін мынадай әдістерді қолданып келемін, олар:

1. Студенттердің компьютер экранындағы шыққан сұраққа жауабын тікелей жазып алу. Ол жауаптар сұрақтың түріне қарай:
а) *фрагменттік*; ә) *тақырыптық*; б) *блоктық* жауап болуы мүмкін.
2. Студенттердің экрандағы немесе мұғалім қойған не тақтаға жазылған сұраққа компьютерде жазбаша жауап беруі. Мұнда да жауаптар 1-әдістегідей сұрақтар түріне қарай әртүрлі болады.
3. Компьютерде **Netmetling** программасын пайдалану арқылы жауап беру. Мұның мәнісі мынадай: мұғалім мен оқушы арасында жергілікті желі арқылы байланыс орнатылып, оқушы мұғалімнің сұрағын не тапсырмасын құлаққаптан /наушник-тен/ есітіп, соған бірден жауап қайтарады немесе жіберілген хабарға /сообщение-ге/ жауап хабар жібереді.
4. Жауап берудің компьютерлік тест әдісі.
5. Компьютерде жазылып қойған дыбыстық сұрақтарға жауап беру.

Менің дайындаған компьютерлік **NVP.exe** бағдарламада осы әдістердің барлығы қамтылған.

Енді осы бағдарламаның жұмысымен қысқаша таныстырайын.

Бұл программа *VBASIC* қосымшасында әзірленіп, онда *Блокнот* және *MS Word* мәтіндік редакторларының беттері, сол сияқты *MS Power Point* программасында дайындалған түрлі-түсті слайдтар мен «*Мультимедиа*» және «*Звукозапись*» программаларында жазылған файлдар қолданылды. Бұл программа былай жұмыс істейді:

Компьютер экранындағы не есеп тақтасындағы **NVP.exe** таңбасын мауспен екі рет шерткенде жұмыс столында АӘД пәнінің негізгі терезесі ашылады, онда бірінің астына бірі жазылған «**Құжаттар**», «**Дидактикалық материалдар**», «**Оқу материалдары**» деген тақырыптар және олардың ауыстырғыштары мен оның астында барлық терезелерге қызмет ететін «**Кері қайту**», «**Жалғастыру**», «**Терезені жабу**» батырмалары орналасқан. Мұндағы тақырыптардың сол жағындағы ауыстырғышты басу арқылы сол тақырып аттас кіші терезеге ауысамыз.

Мысалы, «**Құжаттар**» тұсындағы ауыстырғышты іске қосып, «**Жалғастыру**» батырмасын бассақ «**Бұйрықтар**», «**Жоспарлар**», «**Есептер**» туынды тақырыптары мен оның әрқайсысының тұсында белгіленген батырмалары бар терезеше көрінеді. Бұл терезедегі тақырыптар тұсындағы тиісті батырмаларды басу нәтижесінде АӘЖТД пәні бойынша болуға қажетті бұйрықтарды, жоспарларды, есептерді көре аласыз. Ол терезеден «**Кері қайту**» батырмасын шерту арқылы бастапқы терезеге ауысады.

Осындағы «**Дидактикалық материалдар**» ауыстырғышын қосып, сосын «**Жалғастыру**» батырмасын басқанда «**Көрнекіліктер**», «**Таратпа материалдар**», «**Тапсырмалар**» және «**Тестер**» деген жазбалары бар терезеше ашылады. Осы терезедегі «**Көрнекіліктер**» тақырыбын іске қосқанда АӘЖТД пәні бойынша жинақталған оқу-матер-иалдық база жайлы толық мәліметтерді; ал «**Таратпа материалдар**» батырмасын пайдаланып, пәнді оқып-үйренуге, білімді бағалауға көмектесетін әртүрлі карточкалар, тапсырмалар, тестік сұрақтар т.басқалар туралы білесіз. Міне осылайша қажетті терезе-лердегі батырмаларды іске қосу арқылы оқушы не мұғалім өзіне қажетті материалдарды іздеп таба алады.

Тағы бір мысал: Бастапқы терезедегі «**Оқу материалдары**» тұсындағы батырманы екі рет шерткенде артиллеристердің жаттығып жатқан суреті бейнеленген фонда АӘЖТД пәнінің 6 тарауының аттары жазылған терезе шығады, осындағы әр тарауды іске қосу нәтижесінде сол тарауға тиісті оқулық материалдарын оқып үйренуге мүмкіндік аласыз.

Сонымен бұл программаны бірнеше мақсатта қолдануға болады:

1. АӘЖТД пәні бойынша қажетті материалдардың каталогтары ретінде пайдалануға;
2. Пәннің тараулары бойынша берілген тестер арқылы оқушылар білімін тексеріп, бағалауға және оларды жүйелеуге;
3. Оқушының тиісті тарау материалынан қайталау жұмыстарын жүргізуіне;
4. Қажетті материалды қағазға басып шығаруға, керекті өзгерістер енгізе алуына, әртүрлі толықтыруларды тұрақты жүргізіп отыруына.

Программаның негізгі бөлігін 20 сұрақтық **Vbasic** пен 10 сұрақтық **TurboPascal** программалау тілдерінде дайындалған, әр тарауы 10 нұсқадан тұратын тестер құрайды.

Бағдарлама бойынша не оның бөліктерімен жұмысты аяқтаудың екі нұсқасы қарастырылған: 1-і, жұмыс толық аяқталған соң тиісті терезелерді жабу арқылы;

2-і, жұмысты кезкелген уақытта аяқтау, ол үшін «**ESC**» пернесін басу қажет.

Осы бағдарлама мектептегі информатика кабинетіндегі барлық 9 компьютерге енгізіліп, оқушылар олармен тұрақты жұмыс атқарады.

Жоғарыда айтылған бағдарлама жұмысына және АӘЖТД пәні бойынша жүргізіліп жатқан шаралар жүйесіне биылғы оқу жылының сәуір айының соңына қарай Жалағаш ауданында өткен облыстық семинарға қатысушы АӘЖТД пәні оқытушылары, облыстық және аудандық әдістемелік кабинет мамандары оң бағаларын берген болатын.

Алғашқы әскери және технологиялық дайындық пәніне жүктелетін міндет жеңіл емес, өйткені ел қорғаушы жастардың денсаулығы мықты, барынша білімді, жан-жақты дамыған жас болуы тиіс.

Ендеше еліміздің болашақ қорғаушыларының осы заманғы техника жетістіктері негізінде жасалған озық қарулар мен техникаларды еркін меңгере алатын, елжанды әрі батыл да парасатты болып тәрбиеленуі үшін біздер, яғни олардың ұстаздары да оқытудың қазіргі жаңа технологиялық әдіс-тәсілдерін жақсы біліп, оларды сабақ пен сабақтан тыс шараларды жүргізу кезінің бәрінде де жүйелі түрде қолдануға тырысқанымыз абзал.

№ C00055 12.10.2025 ж

Present Perfect: questions

ЖАПАРОВА АҚЗИРА САГАТОВНА

Атырау қаласы

"Жалпы білім беретін

№ 24 орта мектебі" КММ

Ағылшын тілі пәні мұғалімі

Unit 8 Natural disasters	lesson 70	
School:	№ 24	
Teacher's name:	Zhaparova A. S.	
Date:	27.02.2025	
Grade: 7	Number present: 12	absent: 0
Lesson title	« Present Perfect: questions »	
Learning objectives	7. 3. 5. 1 attempt to communicate with classmates for the purpose of planning and creating priorities, partnership, discussion, and agreement in order to fulfill educational tasks; 7. 5. 4. 1 to use appropriate style and language form in some written genre for general and educational topics.	
Lesson objectives (assessment criteria)	Learners will be able to: - Students will attempt to communicate effectively with their classmates in order to plan, create priorities, and discuss agreements to fulfill educational tasks; - Learn the whole forms of the present perfect;	

	- Practice writing using the present perfect.			
Value links	"Independence and patriotism", To the past, present and future of the people understand the relevance			
Lesson plan				
Stages/ Time	Teacher's actions	Student's actions	Assessment	Resources
Beginning of the lesson 7 minutes	Organization moment: Welcome the pupils and introduce the topic of the lesson.	Greetings	Efficiency: by wishing each other they feel better and feel the support of others.	Presentation
<i>3 minutes</i>	The teacher sets the lesson objectives, letting students know what to anticipate from the lesson	The aim: to develop pupils speaking skills and create friendly atmosphere	Descriptor: - Students need to say the good words, that are associated with her/his classmate.	
<i>1 minute</i>	Good physical atmosphere • The teacher calls all students to the board and distributes cards to everyone; • Teacher allows students some time for "friendly atmosphere".	Students stay in a circle and say the good compliments for her/his classmate. <i>For example:</i> <i>name</i> <i>"<u>D</u>iana":</i> <i>- You are as <u>d</u>iamond.</i>	- Students must use the first letter of the classmate's name.	Heart cards
<i>3 minutes</i>				

	<p>Dividing into groups.</p> <ul style="list-style-type: none"> Teacher gives instruction for students: <ul style="list-style-type: none"> - Look at the heart card: you have the numbers; - If you have the number “1” – you are in first group; - - If you have the number “2” – you are in the second group. Divide into two groups looking at your card numbers 	<p>Students look at the own cards and sit in own groups.</p>	<p>Descriptor: - divide into two groups looking at your card numbers.</p> <p>The teacher to assess learners for their ability: “Good job! Well done!”</p>	<p>Presentat ion Heart cards</p>
	<p>Task 1. Ch. up the homework.</p> <ul style="list-style-type: none"> In the last lesson we studied the regular and irregular verbs Let’s check with educational resource 	<p>Students look at the board and say the words in the past.</p>	<p>The teacher to assess learners for their ability. “Good job! Well done!”</p>	<p>Presentat ion Wordwal l: https://wordwall.net/ru/resource/87406108 Irregular verbs</p>

<p>Middle of the lesson.</p> <p>Solve the rebus - 2 minutes</p> <p>For explain new grammar topic - 5 minutes</p>	<p>- What date is it today?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Write down today's date. • And now, you must guess the theme of our lesson. To do that, we need to solve a rebus. <p>Task 2. Solve the rebus</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>T allows students 1 minute for guess the theme of our lesson.</i> • <i>T check student's answers.</i> • <i>T give the encouraging cards for winners.</i> 	<p>SS write down the date and solve the rebus with own groupmates during the minute.</p> <p>Answer key: Present perfect</p>	<p>Descriptor:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ss solve the rebus during 1 min.; - Ss have to guess the first letter of the word of pictures; - For the correct answer +1 point; - For winners +1 point <p>The teacher to assess learners for student's abilities with incentive cards</p>	<p>Rebus</p> <p>Presentat ion</p> <p>Rebus on the paper.</p> <p>Incentive cards for students</p>
--	--	---	---	--

<p>2 minutes <i>1 minute for work in a group</i></p> <p><i>1 min for checking</i></p>	<p>New grammar theme: PRESENT PERFECT</p> <ul style="list-style-type: none"> <i>The teacher explains the new topic;</i> <i>T allow students some time to write down the rules;</i> 	<p>Students are going over a new topic. Listen to the teacher and rewrite the rule of Present Perfect.</p>	<p>The teacher to assess learners for their ability: “Good job! Well done!”</p>	<p>Presentat ion https://www.canva.com/design/DAGdsZLePYI/amgypuefX9_C6B1W4S41lw/edit?utm_content=DAGdsZLePYI&utm_campaign=designshare&utm_medium=link2&utm_source=sharebutton</p>
--	---	--	--	--

	<p>Now let's put the topic into practice.</p> <ul style="list-style-type: none"> • The teacher passes out sheets of past participle verbs. • Check student's answer • The teacher to assess learners for student's abilities 	<p>Students practice with affirmative, negative and interrogative forms.</p>	<p>Descriptor: -Work in a group; -Respect other classmates; -Don't speak, without raise your hand; -Practice with new grammar topic; -For each correct answer 1 point.</p> <p>The teacher to assess learners for student's abilities with incentive cards</p>	<p>Presentat ion</p> <p>https://www.canva.com/design/DAGdsZLePYI/amgypuefX9_C6B1W4S41lw/edit?utm_content=DAGdsZLePYI&utm_campaign=designshare&utm_medium=link2&utm_source=sharebutton</p> <p>Incentive cards for the students</p>
<p>8 minutes</p> <p><i>4 minutes for complete the task</i></p> <p><i>4 minutes for verification in pairs</i></p>	<p>Task 3. Insert the correct form of the verb in Present Perfect:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. I (read) this book already. 2. She (never/visit) New York. 3. They (finish) their homework. 4. We (not/see) that 	<p>SS complete the task in own copybooks. Then change the copybooks with pairs, then check classmate's work.</p> <p>Answer key: 1. I have read</p>	<p>Descriptor: - write the correct form of verb in Pr. Perfect during 4 minutes; - for each correct answer + 1 point. Total: 8</p>	<p>Presentat ion</p> <p>https://www.canva.com/design/DAGdsZLePYI/amgypuefX9_C6B1W4S41lw/e</p>

	<p>movie yet.</p> <p>5. He (just/eat) lunch.</p> <p>6. I (be) to London three times.</p> <p>7. My parents (live) in this city for 20 years.</p> <p>8. You (ever/try) sushi?</p> <ul style="list-style-type: none"> • T allows students 4 minutes for complete the task and 4 minutes for student's verification in pairs; • Then check student's answer with whole class. • The teacher to assess learners for student's abilities 	<p>this book already.</p> <p>2. She has never visited New York.</p> <p>3. They have finished their homework.</p> <p>4. We haven't seen that movie yet.</p> <p>5. He has just eaten lunch.</p> <p>6. I have been to London three times.</p> <p>7. My parents have lived in this city for 20 years.</p> <p>8. Have you ever tried sushi?</p>	<p>points.</p> <p>Mutual assessment:</p> <ul style="list-style-type: none"> - check the assignments in pairs during 4 minutes; - exchange notebooks and check the assignment; - check the number of correct answers. 	<p>dit?utm_content=DAGdsZLePYI&utm_campaign=designshare&utm_medium=link2&utm_source=sharebutton</p>
<p>10 minutes</p> <p><i>5 minutes for working in a group</i></p>	<p>Task 3. Insert the correct form of the verb in Present Perfect:</p> <p>1. She (never/see) a movie like this before.</p> <p>2. We (already/finish) our homework.</p> <p>3. I (just/buy) a new phone.</p> <p>4. They (be) friends for many years.</p> <p>5. He (visit) his grandparents this month.</p>	<p>The first group complete the task in negative form:</p> <p>1. She has never seen a movie like this before.</p> <p>2. We have already finished our homework.</p> <p>3. I have just bought a new phone.</p>	<p>Descriptor:</p> <ul style="list-style-type: none"> - the 1st group complete the task in negative form; - the 2nd group complete the task in interrogative form; - after completing a task, the 	

<p><i>5 minutes for checking</i></p>	<p>6. You (ever/try) to learn French? 7. My brother (work) at this company for two years. 8. I (meet) her before.</p> <ul style="list-style-type: none"> • The T hands out the worksheets for each group; • The teacher gives instructions on how to do the task: <ul style="list-style-type: none"> - Say that the first group complete the task in negative form and the second group complete the task in interrogative form; - after completing a task, the two groups swap worksheets with each other; - After completing the task, each group takes a photo of it and uploads the photo using a qr code. • T allow students some time for complete the task. • The teacher to assess learners for student’s abilities with incentive cards. 	<p>4. They have been friends for many years. 5. He has visited his grandparents this month. 6. Have you ever tried to learn French? 7. My brother has worked at this company for two years. 8. I have met her before.</p> <p>The second group complete the task in interrogative form:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Has she ever seen a movie like this before? 2. Have we already finished our homework? 3. Have I just bought a new phone? 4. Have they been friends for many 	<p>captain of the groups takes a photo of the worksheets and uploads the photo using a QR code;</p> <ul style="list-style-type: none"> - the two groups swap worksheets with each other and check answers. - the 1st group check the work of the 2nd group; - the 2nd group check the work of the 1st group; - check the number of correct answers and rate on a 5-point scale; <p>The teacher to assess learners for student’s abilities with incentive cards</p>	<p>Presentat ion</p> <p>Workshe ets for each group</p> <p>QR code</p> <p>Incentive cards for students</p>
--------------------------------------	---	---	---	---

		<p>years?</p> <p>5. Has he visited his grandparents this month?</p> <p>6. Have you ever tried to learn French?</p> <p>7. Has my brother worked at this company for two years?</p> <p>8. Have I met her before?</p> <p>Captains take a photo of worksheet, then swap with each other. Work with QR code, also assess with “Mutual assessment”</p>		
2 minutes	Let’s practice with interrogative form	Students say the correct verbs in Past Participle.	<p>Descriptor: - insert the correct form of the verb in Present Perfect:</p>	<p>https://wordwall.net/ru/resource/87410495 Have you ever ...?</p>
2 minutes	Work with book Open the page 111, do	Students must choose one	<p>Descriptor: - choose the</p>	English Plus, 7 th

	<p>the ex 2.</p> <ul style="list-style-type: none"> • T allows students 2 minutes for complete the task; • Then check student's answer with whole class. • The teacher to assess learners for student's abilities 	<p>correct word from the sentences and write into copybooks. Answer key: 1 Have, have 2 had, hasn't 3 Has, has 4 Have, haven't 5 broken, haven't</p>	<p>correct word; - for each correct answer + 1 point. Total: 5 points.</p>	<p>grade Student's book P 111, ex 2</p>
<p>Work in a group 8 minutes</p>	<p>Work with book</p> <p>Open the page 111, do the ex 3.</p> <ul style="list-style-type: none"> • The T hands out the worksheets for each group; • T allows students 8 minutes for complete the task; • Then check student's group's works with whole class; • The teacher to assess learners for student's abilities. 	<p>Students write questions and answers in Present Perfect.</p> <p>After completing a task, the captain of the groups takes a photo of the worksheets and uploads the photo using a QR code. Answer key: 1. Has Vin broken a bone? No, he hasn't. 2. Has Bess jumped off a building? Yes, she has. 3. Has Bess met the president? No, she</p>	<p>Descriptor: - Write questions and answers; - 1-2 phrases for the 1st group; - 3-4 phrases for the 2nd groups; - Use the information from the table; - for each correct answer + 2 points (1 point for question, 1 point for answer). Total: 2 points.</p>	<p>English Plus, 7th grade Student's book P 111, ex 3</p>

		<p>hasn't.</p> <p>4. Has Vin met the president? Yes, he has.</p> <p>5. Have they driven at 200kph? Yes, they have.</p>		
<p>Ending of the lesson</p> <p><i>3 minutes</i></p>	<p>FEEDBACK Learners provide feedback on what they have learned at the lesson.</p> <p>Home task: learn the rule of Present Perfect, do the ex 4 on the page 111.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • What worked well for you in today's class? • What could we have done differently to make today's class better for you? • What are you wondering about after today's lesson? • What did you find difficult about today's lesson? 	<p>Poster Success Ladder</p>	<p>https://www.canva.com/design/DAGdsZLePYI/amgypuefX9_C6B1W4S41lw/edit?utm_content=DAGdsZLePYI&utm_campaign=designshare&utm_medium=link2&utm_source=sharebutton</p>

ВЛИЯНИЕ ИНТЕРНЕТ-СЛЕНГА НА РЕЧЕВУЮ КУЛЬТУРУ ПОДРОСТКОВ

БЕРКАЛИЕВА РУСИЯ ОНАЕВНА

**Учитель-эксперт русского языка и литературы
город Атырау, КММ «Алмалинская средняя школа»**

Аннотация

В статье рассматривается проблема влияния интернет-сленга на речевую культуру современных подростков. Раскрываются причины активного использования сетевых выражений, особенности их функционирования в подростковой среде, а также последствия чрезмерного употребления интернет-лексики для грамотности и речевого развития учащихся.

Анализируется, как особенности билингвизма, полиязычия и активное использование социальных сетей отражаются на языковом поведении учащихся. Определяются позитивные и негативные стороны интернет-языка в контексте сохранения речевой культуры и национальной идентичности.

В данной статье исследуется влияние интернет-сленга на формирование речевой культуры подростков Казахстана. Рассматриваются особенности языкового поведения молодежи в условиях активного развития цифровых технологий и социальных сетей.

Автор акцентирует внимание на том, что интернет-коммуникация становится значимой частью повседневной жизни подростков, меняя их представления о норме языка и способах самовыражения.

Особое внимание уделено явлению смешанного русско-казахского интернет-сленга, отражающему национально-культурные особенности и билингвизм казахстанского общества.

Анализируются как негативные последствия (снижение грамотности, утрата языковых норм), так и позитивные стороны (развитие креативности, коммуникативной гибкости) данного процесса.

Делается вывод о необходимости формирования у подростков культуры ответственного и осознанного использования языка в цифровой среде.

Ключевые слова:

интернет-сленг, речевая культура, подростки, Казахстан, цифровое пространство, молодежный язык, сетевое общение, трансформация языка, языковая норма, культура речи, лингвистическая адаптация, билингвизм, казахско-русский языковой код, коммуникативная компетенция, сленговые выражения, неологизмы, цифровая лингвистика, массовая коммуникация, языковая идентичность, интернет-коммуникация, речевая грамотность, лингвокультура, онлайн-дискурс, языковая креативность, влияние социальных

сетей, медиакультура, речевое поведение молодежи, культурная интеграция, языковая толерантность, нормы современного русского языка, речевые тенденции XXI века.

Введение

Современные подростки живут в эпоху цифровых технологий, где интернет, социальные сети и мессенджеры стали неотъемлемой частью их повседневного общения. Вместе с новыми средствами коммуникации появилось и новое языковое явление — **интернет-сленг**, который представляет собой совокупность слов, аббревиатур и выражений, используемых преимущественно в онлайн-среде.

Это явление вызывает неоднозначную оценку у педагогов и лингвистов: с одной стороны, интернет-язык отражает творческий потенциал молодежи, с другой — оказывает негативное влияние на речевую культуру, нарушая нормы литературного языка.

Современные подростки Казахстана находятся под сильным воздействием цифровой среды: интернет, мессенджеры, социальные сети (TikTok, Instagram, Telegram) стали основными площадками для общения. С развитием цифровой коммуникации активно формируется особая языковая среда — **интернет-сленг**, в которой традиционные нормы русского и казахского языков изменяются под влиянием глобальных тенденций.

Интернет-язык молодежи Казахстана уникален тем, что сочетает элементы **русского, казахского и английского языков**, образуя своеобразный гибрид, характерный для многоязычного общества.

Интернет-сленг в последние годы стал неотъемлемой частью повседневной речи подростков Казахстана. Его влияние на языковую культуру молодежи проявляется не только в виртуальном пространстве, но и в устной и письменной коммуникации. Современные школьники проводят значительную часть времени в интернете, где формируются новые нормы общения, отличающиеся от литературных. Подростки активно используют сокращения, англицизмы, заимствования из казахского и русского языков, создавая уникальную языковую среду, отражающую многоязычие и культурное разнообразие Казахстана.

Интернет-сленг выполняет важную социальную функцию — помогает молодежи самоидентифицироваться, быть частью определённого круга общения, чувствовать принадлежность к современному поколению. Через сленг подростки выражают эмоции, юмор, отношение к событиям и людям. Использование таких слов, как «краш», «изи», «топчик», «флексить», «зашквар», «лол», «чел», стало привычным явлением не только в сети, но и в повседневной речи. В казахстанской среде это часто сопровождается смешением языков — русских, казахских и английских элементов: «Сен бүгін флекс істедің бе?», «Оқуға барғым жоқ, вайб жоқ», «Это вообще кринж». Такое языковое явление отражает реальное состояние билингвизма, в котором живёт и развивается современный подросток.

Однако широкое использование интернет-сленга несёт и определённые риски. Постепенно снижается уровень владения литературным языком, размываются нормы грамматики и орфографии, сокращается словарный запас. Подростки всё чаще переносят элементы сетевого языка в школьные сочинения и официальные тексты, не всегда осознавая, что подобный стиль неприемлем в академической среде. Фразы типа «я не шарю», «это кринж», «всё норм» становятся частью письменных ответов на уроках, что говорит о влиянии интернет-культуры на формирование языковых привычек.

С другой стороны, интернет-сленг нельзя рассматривать исключительно как негативное явление. Он отражает динамику языка, его живое развитие и адаптацию к новым условиям коммуникации. Молодежная речь всегда отличалась новаторством, творческим подходом и стремлением к самовыражению. Многие современные выражения, которые когда-то считались сленгом, позже вошли в литературный язык. Важно не запрещать использование таких слов, а учить подростков осознавать уместность их применения, различать официальную и неофициальную речь, формировать языковое чутьё и чувство стиля.

В Казахстане особое значение имеет многоязычная среда. Подростки свободно переходят с одного языка на другой, комбинируя элементы казахского, русского и английского. Такое явление, с одной стороны, демонстрирует гибкость и богатство языковой картины, а с другой — ставит вопрос о сохранении чистоты речи и уважения к родному языку. Учителя русского и казахского языков отмечают, что ученики нередко испытывают трудности при построении развернутых монологических высказываний, что связано с привычкой к коротким интернет-фразам и упрощённым синтаксическим конструкциям.

Задача современной школы — не просто обучать нормам языка, а формировать языковую культуру, основанную на осознании ценности слова. Учителю важно находить баланс между реальностью цифрового общения и требованием к литературной грамотности. Эффективным методом становится проектная и исследовательская деятельность: составление словарей молодежных выражений, анализ происхождения интернет-слов, проведение мини-дискуссий о том, где и когда допустимо использование сетевых выражений. Такая работа помогает подросткам не только развивать критическое мышление, но и формировать уважение к языковым нормам.

Особое внимание стоит уделить воспитанию культуры письменной речи в социальных сетях. Многие подростки не видят разницы между разговорным стилем и официальным, что приводит к утрате навыков грамотного письма. Между тем владение литературным языком остаётся важным показателем интеллекта и общей культуры человека. Привлечение внимания к этому вопросу через уроки, конкурсы, дебаты и школьные медиа-проекты может стать действенным инструментом повышения языковой культуры.

Интернет-сленг стал неотъемлемой частью современной коммуникации, и отрицать его существование бессмысленно. Он отражает мировоззрение поколения, выросшего в эпоху цифровизации и открытых границ. Но в то же время необходимо сохранять гармонию между свободой самовыражения и культурой речи. Уважение к литературным нормам русского и казахского языков, осознанное отношение к слову и понимание контекста его использования — важные составляющие духовного и культурного развития молодежи Казахстана.

Формирование грамотного, думающего пользователя языка — это совместная ответственность школы, семьи и общества. Если подросток научится различать стили общения, осознавать силу слова и бережно относиться к родному языку, то интернет-сленг станет не угрозой, а естественным этапом языковой эволюции в цифровую эпоху.

Основная часть

Понятие интернет-сленга и его особенности

Интернет-сленг — это неформальный язык сетевого общения, характеризующийся сокращениями, заимствованиями из английского, искажениями слов и использованием эмодзи вместо словесных выражений.

Примеры:

- «лол» (от англ. *LOL* — laughing out loud — смеюсь вслух),
- «имхо» (*ИМНО* — in my humble opinion — по моему скромному мнению),
- «кринж» (от англ. *cringe* — что-то неловкое, стыдное),
- «топ», «изи», «афк» и др.

Для подростков подобный язык становится способом самовыражения, средством принадлежности к определенной группе, а также формой быстрой и эмоциональной коммуникации.

Казахстанский интернет-сленг отличается смешением языков и адаптацией зарубежных выражений под местный контекст. Примеры:

- «норм вообще», «топчик», «изи», «кринж» — заимствованные из английского и русского сленга слова;
- «краш» — человек, который нравится;
- «респект», «флексить», «зашквар» — повседневные выражения молодежи;
- «аға, лол, уайфай жок» — типичные гибридные фразы, сочетающие казахские и интернет-слова.

Такое языковое смешение отражает реальность многоязычного общества, где школьники свободно переходят с одного языка на другой, не замечая границ между ними

Распространения интернет-сленга среди подростков

- **Активное использование социальных сетей** (TikTok, Instagram, Telegram, Discord);
- **Желание быть «в тренде»**, не отставать от сверстников;
- **Психологическая потребность в самовыражении** через необычные формы речи;
- **Влияние массовой культуры и англоязычных источников** (видеоигры, YouTube, стриминг).

Причины популярности интернет-сленга среди подростков Казахстана

1. **Билингвальная среда.** Подростки одинаково владеют русским и казахским языками, что способствует гибкости речи и открытости к заимствованиям.
2. **Активное влияние социальных сетей** и блогеров, использующих сетевой язык как норму общения.
3. **Желание быть современным**, «в тренде», не отставать от глобальных тенденций.
4. **Психологическая мотивация** — через интернет-язык подростки выражают эмоции, чувство принадлежности к определённой группе.

С одной стороны, интернет-язык способствует развитию креативности, быстрой коммуникации, формированию новой языковой идентичности.

Проблема заключается не в самом факте существования интернет-сленга, а в его **чрезмерном проникновении в устную и письменную речь учащихся.**

Отмечаются следующие негативные тенденции:

- **снижение уровня грамотности** (ошибки в правописании, пунктуации);
- **обеднение словарного запаса**, замена богатой лексики короткими жаргонизмами;
- **смещение разговорного и письменного стилей**, нарушение норм литературного языка;
- появление **интерференции** — переноса сетевых выражений в школьные сочинения и официальные тексты.

Однако стоит отметить, что умеренное использование интернет-сленга способствует развитию языковой игры, творческого мышления и способности подростков к быстрой адаптации в информационной среде.

С другой стороны, он несет риск снижения речевой культуры, что проявляется в:

- нарушении норм орфографии и пунктуации;
- засорении речи англицизмами и искажёнными словами;
- употреблении «чат-лексики» в письменных школьных работах;
- снижении мотивации к изучению норм литературного языка.

Особенно тревожным является то, что многие подростки **переносят сетевой стиль общения в устную и письменную школьную речь**, не различая, где уместен тот или иной тип лексики.

Роль учителя в формировании языковой культуры

Эффективные пути работы:

1. Проведение **уроков-семинаров** «Язык в интернете: норма или отклонение?».
2. Создание **творческих проектов**: «Мой словарь интернет-слов», «Как говорят подростки XXI века».
3. Введение **модулей по медиаграмотности**, где анализируются тексты из сети.
4. Организация **языковых челленджей** — попытки выразить интернет-мысли на литературном русском или казахском языке.

Таким образом, задача педагога — не бороться с интернет-сленгом, а **научить учащихся уместно его использовать**, сохраняя культуру речи и уважение к языковым нормам. Чтобы сохранить речевую культуру подростков, важно не запрещать интернет-язык, а **учить различать стили речи и уместность их использования**.

Рекомендации:

1. Проводить **уроки культуры речи**, где обсуждаются примеры современного интернет-языка.
2. Организовывать **творческие проекты** («Интернет-сленг глазами филолога», «Мой словарь молодежных слов»).
3. Включать в школьные программы **дискуссии о нормах общения в сети**.
4. Поддерживать **осознанное отношение** подростков к собственному языку через анализ интернет-текста и создание альтернативных литературных выражений.

Заключение

Интернет-сленг — часть современной языковой реальности Казахстана. Он отражает активное развитие коммуникационных технологий и многоязычие общества. Однако сохранение **культуры речи и национальной языковой идентичности** должно оставаться приоритетом школы.

Грамотное отношение к слову, уважение к литературным нормам русского и казахского языков — залог формирования духовно развитой, культурной личности современного подростка.

Интернет-сленг — неотъемлемая часть современной коммуникации, отражающая культурные и технологические изменения общества. Однако важно помнить, что **язык — это зеркало личности**, и от того, насколько грамотно подросток владеет родной речью, зависит его успешная социализация и интеллектуальное развитие.

Задача педагога — не запрещать новые формы языка, а **воспитывать языковую культуру и осознанное отношение к слову**.

Наблюдается процесс активной диглоссии: подростки свободно переходят с русского на казахский язык и наоборот, создавая уникальные гибридные формы общения. Интернет-сленг усиливает этот процесс, так как пользователи часто включают в русскую речь казахские слова и выражения, адаптируя их под цифровую среду. Например, такие слова, как «иә», «жок», «қазір» нередко встречаются в русскоязычных чатах, придавая речи национальный колорит. Однако чрезмерное употребление смешанных форм может привести к снижению уровня владения каждым из языков по отдельности.

Влияние интернет-сленга на речевую культуру подростков проявляется в нескольких аспектах. Во-первых, снижается грамотность: привычка писать быстро, сокращая слова и игнорируя правила пунктуации, приводит к тому, что учащиеся переносят эти навыки в школьные сочинения и официальные тексты. Во-вторых, изменяется восприятие норм литературного языка. Молодежь начинает считать литературные формы "устаревшими" или "излишне формальными", что формирует языковую дистанцию между поколениями. В-третьих, интернет-коммуникация формирует особую эмоциональность речи, где важна не точность выражения мысли, а скорость и эффект подачи.

Однако нельзя отрицать и положительные стороны данного явления. Интернет-сленг способствует развитию творческого потенциала подростков, позволяет выразить индивидуальность и принадлежность к определённой субкультуре.

В условиях Казахстана, где молодежь активно взаимодействует в многоязычной среде, интернет-язык становится способом культурной интеграции. Он объединяет подростков из разных регионов и этнических групп, формируя чувство единства цифрового поколения.

Важную роль в формировании речевой культуры играет семья и школа. Если взрослые демонстрируют уважение к языковым нормам, используют богатую и правильную речь, то подростки перенимают эти модели общения. Педагоги могут использовать интернет-контент в образовательных целях: анализировать тексты блогеров, посты в социальных сетях, сравнивать их с литературными образцами, обучая школьников осознанному использованию языка. Это позволит не запрещать интернет-сленг, а научить подростков понимать, где уместно его применение, а где необходим официальный стиль.

В Казахстане уже предпринимаются шаги для сохранения культуры речи. Проводятся конкурсы ораторского мастерства, дебаты, медиашколы, где акцент делается на грамотную устную и письменную коммуникацию. Такие мероприятия важны для того, чтобы цифровая коммуникация не разрушала языковую систему, а дополняла её новыми формами выражения.

Таким образом, интернет-сленг оказывает двойственное влияние на речевую культуру подростков Казахстана. С одной стороны, он упрощает и искажает язык, снижает грамотность и внимание к нормам речи. С другой — стимулирует языковое творчество, способствует формированию новой коммуникативной среды, где границы между языками становятся гибкими. Главная задача педагогов, родителей и лингвистов — не запрещать интернет-язык, а направить его развитие в культурное русло, чтобы сохранить гармонию между традиционными и современными языковыми формами.

Использованная литература

- Смагулова, Ж. А. *Языковые процессы в современном Казахстане*. — Алматы: Казахский университет, 2022. — 184 с.
- Аймухамбет, Ж. А. *Культура речи и современное языковое сознание казахстанской молодежи*. — Астана: ЕНУ им. Л. Н. Гумилева, 2021. — 198 с.
- Тлеубергенова, Г. Ж. *Особенности речевой коммуникации подростков в условиях билингвизма*. — Алматы: Казахский университет, 2020. — 156 с.
- Ахметова, Г. С. *Влияние цифровой среды на языковую культуру учащихся*. — Астана: КазНПУ им. Абая, 2023. — 168 с.
- Кабдолова, Р. Ш. *Культура устной и письменной речи школьников в Казахстане*. — Алматы: Білім, 2022. — 190 с.
- Кусайнова, А. Т. *Молодежный сленг в казахском и русском языках: сравнительный анализ*. — Караганда: КарГУ, 2021. — 142 с.
- Копеева, Н. В. *Интернет-коммуникация в Казахстане: лингвистические и социокультурные аспекты*. — Астана: ЕНУ им. Л. Н. Гумилева, 2020. — 175 с.
- Турсынбаева, А. М. *Речевая культура подростков в мультязычном пространстве*. — Алматы: Рауан, 2019. — 120 с.
- Министерство образования и науки Республики Казахстан. *Государственная программа развития и функционирования языков на 2020–2030 годы*. — Астана: МОН РК, 2020. — 36 с.
- Муханова, Л. С. *Интернет-сленг среди молодежи и его влияние на культуру речи // Казахский язык и литература в школе*. — 2021. — № 5. — С. 45–50.
- Абдрахманова, С. А. *Формирование новых языковых единиц в цифровой коммуникации // Проблемы филологии*. — Алматы, 2022. — № 2. — С. 62–68.
- Оразалиева, С. М. *Билингвизм и культура речи: опыт современной школы*. — Тараз: ТарГУ, 2021. — 158 с.

- Бекенова, А. К. *Язык молодежи и культура общения в социальных сетях.* — Алматы: Казахский университет, 2023. — 180 с.
- Баймуратова, Н. Ж. *Особенности интернет-коммуникации казахстанской молодежи // Известия НАН РК. Серия язык и литература.* — 2020. — № 4. — С. 77–84.
- Дюсенова, М. Р. *Влияние интернет-культуры на речевое поведение подростков // Открытое образование Казахстана.* — 2021. — № 3. — С. 52–59.
- Есенова, А. С. *Интернет и язык: современные тенденции и педагогический ответ.* — Атырау: АМУ, 2022. — 132 с.
- Калиева, Ш. Е. *Роль цифровых технологий в формировании речевой культуры школьников.* — Алматы: Білім, 2023. — 140 с.

МАЗМҰНЫ

- РАЕВ АБДИМУРАТ АБДИКАДРОВИЧ
- ЖАПАРОВА АКЗИРА САГАТОВНА
- БЕРКАЛИЕВА РУСИЯ ОНАЕВНА